

27. 4. 2021

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zvýšené riziko odpovědnosti členů statutárního orgánu v případě úpadku obchodní korporace po 1. 1. 2021

Tímto článkem bychom rádi zahájili velmi aktuální téma proměny insolvenčí, která nastala po 1. 1. 2021 v souvislosti s novelou zákona o obchodních korporacích. Článek se věnuje tématu přímé odpovědnosti členů statutárního orgánu obchodních korporací za způsobený úpadek. Novela zákona o obchodních korporacích totiž otevřela insolvenčním správcům dveře k majetku (nejen) členů statutárního orgánu obchodních korporací.

K odpovědnosti členů statutárního orgánu před 1. 1. 2021 a jejich povinnostem

Do 1. 1. 2021 měli členové statutárního orgánu povinnost spravovat svěřený majetek s péčí řádného hospodáře. Tato povinnost trvá i nadále po novele zákona o obchodních korporacích. Následek porušení takové péče byl pak upraven v § 68 zákona o obchodních korporacích, kdy dle tohoto ustanovení členům (či bývalým členům) statutárního orgánu obchodní korporace vznikalo (nebo mohlo vzniknout) zákonné ručení za splnění povinností obchodní korporace.

K předpokladům vzniku takového ručení ze strany členů statutárního orgánu patřilo rozhodnutí insolvenčního soudu o úpadku obchodní korporace podle § 136 insolvenčního zákona. Druhým předpokladem byl fakt, že obchodní korporace byla v hrozícím úpadku podle § 3 odst. 4 insolvenčního zákona, přičemž dotčení členové statutárního orgánu o něm věděli, vědět měli či vědět mohli a hrozící úpadek v rozporu s péčí řádného hospodáře neodvrátili.^[1] Věřitelé tak měli možnost po členech orgánů obchodní korporace vymáhat škody za úmyslně nevýhodné kroky anebo za zanedbání péče řádného hospodáře, které vedlo k úpadku obchodní korporace.

Nevýhodou tohoto kroku z pohledu věřitele však bylo to, že věřitel musel unést důkazní břemeno, že k zanedbání péče řádného hospodáře ze strany orgánů obchodní korporace skutečně došlo. Proto se jen zřídka stalo, že se k tomuto kroku některý z věřitelů uchýlil, a to zejména z důvodu, že neměl dostatečné množství informací, které by prokázaly, co úpadku společnosti předcházelo. Po zahájení insolvenčního řízení však těmito informacemi disponovali (a disponují) insolvenční správci. Přestože zákon dával aktivní věcnou legitimaci k podání žaloby i insolvenčním správcům, tak otázka aktivní věcné legitimace insolvenčních správců vyvolávala mezi odborníky značné spory.

Nadto samotní insolvenční správci neměli motivaci způsobenou škodu pro věřitele vymáhat, jelikož výtěžek nešel do majetkové podstaty a tím pádem insolvenčnímu správcovi nenáležela odměna z takového výtěžku. Při troše nadsázky by se tak dalo říct, že insolvenční správci byli motivováni spíše pohledávky věřitelů popírat, než je výše popsáním způsobem soudně vymáhat. Reálně tak insolvenční správci žaloby podle § 68 zákona o obchodních korporacích ve znění do 1. 1. 2021 nepodávali.

Situace nyní - tj. po 1. 1. 2021

Novelou zákona o obchodních korporacích byl z francouzského právního řádu do českého zaveden institut tzv. žaloby na doplnění pasiv. To znamená, je-li úpadek obchodní korporace řešen

konkursem, může insolvenční soud uložit členům statutárního orgánu obchodní korporace povinnost poskytnout do majetkové podstaty vlastní prostředky, a to ve výši určené rozhodnutím soudu, maximálně však ve výši rozdílu mezi souhrnem dluhů a hodnotou majetku nacházejícího se v majetkové podstatě.

Souhrnem dluhů obchodní korporace pak rozumíme souhrn dluhů odpovídajících přihlášeným a zjištěným pohledávkám, včetně pohledávek zajištěných věřitelů, pohledávek za podstatou a pohledávek jim na roveň postavených. Plnění, jehož poskytnutí může být členu statutárního orgánu uloženo, může být jak peněžité, tak i nepeněžité. Použijeme-li slova důvodové zprávy k novele, pak účelem žaloby na doplnění pasiv je „*poskytnout věřitelům obchodní korporace dodatečné prostředky na uspokojení jejich pohledávek, kterého se jim v důsledku porušení povinností členy statutárního orgánu nedostává*“. Povinnost doplnit majetkovou podstatu je specifickou povinností k náhradě škody (vzniklé věřitelům obchodní korporace) spočívající v nedostatečné výši majetku obchodní korporace.

Prakticky jde tak o rozšíření přímé odpovědnosti členů orgánů obchodní korporace v novele zákona o obchodních korporacích.

Novela oproti předchozí úpravě neodkazuje na rozpor s péčí řádného hospodáře, ale na porušení jakékoli povinnosti členů statutárního orgánu. Jinými slovy, přímá odpovědnost členů statutárního orgánu bude dopadat na širší okruh pochybení než úprava zákona o obchodních korporacích platná do 1. 1. 2021.

Členové statutárního orgánu tak musí od 1. 1. 2021 počítat s tím, že v případě úpadku společnosti mohou být veškeré jejich postupy a rozhodnutí v rámci insolvenčního řízení podrobně zkoumány. Porušení povinnosti, kterou člen statutárního orgánu může přispět k úpadku obchodní korporace, lze spatřovat například v nedodržení zákazu konkurence, v porušení náležité péče, tj. povinnosti jednat s potřebnými znalostmi a pečlivě, v porušení nezbytné loajality, v nerespektování vnitřních omezení upravených v zakladatelském právním jednání, v nedodržení způsobu zastupování určeného zakladatelským právním jednáním v souladu s § 164 odst. 2 občanského zákoníku nebo i v úplné rezignaci na výkon funkce (vykonáváním funkce tzv. „*na oko*“) apod. Členové statutárního orgánu budou muset zároveň prokázat, že v každém okamžiku a při každém rozhodnutí jednali s péčí řádného hospodáře.

Žaloba může směřovat nejen na úmyslné nepoctivé jednání, ale i na nedbalostní jednání. Na tenkém ledě se tak může ocitnout statutární orgán předlužené společnosti bojující o přežití obchodní korporace, nebo statutární orgán, který nebude jednat s věřiteli o odkladu splátek. V praxi totiž většina rozumných věřitelů spíše vyjedná s obchodní korporací odklad splatnosti dluhu, eventuálně v některých ojedinělých případech i promine část své pohledávky, aby se tak obchodní korporace vyhnula hrozícímu úpadku a následně i úpadku. Pro představu - míra uspokojení pohledávek zajištěných věřitelů v rámci konkursu činí v průměru 24 %, a pohledávek nezajištěných věřitelů jen 6 %.^[2] Této odpovědnosti se členové statutárního orgánu navíc nemohou zbavit tím, že na svou funkci rezignují, jelikož novela upřesňuje dobu, za kterou soud zpětně zkoumá porušení, na období 3 let před zahájením insolvenčního řízení.

Kromě výše uvedeného může žaloba na doplnění pasiv směřovat proti více členům statutárního orgánu (tj. proti více pasivně legitimovaným osobám), kteří svým jednáním přispěli k úpadku obchodní korporace a vedle toho také na představitele společnosti, kteří mají rozhodující pravomoci, ačkoli nejsou přímo ve statutárním orgánu.

V tomto článku však všechny tyto osoby nazýváme souhrnně členy statutárního orgánu. Pro představu, jedná se o osoby, které sice formálně členy voleného orgánu nejsou, avšak fakticky zasahují do řízení obchodní korporace, jako kdyby členem voleného orgánu byly.

Ustanovení § 69 zákona o obchodních korporacích tak rozšiřuje osobní působnost § 66 zákona o obchodních korporacích i na zástupce právnické osoby (tj. na fyzickou osobu, která reálně plní a vykonává funkci statutárního orgánu v případě, že je členem statutárního orgánu právnické osoby jiná právnická osoba), bývalé členy statutárního orgánu (sankce za porušení povinností, jehož se dopustili v době, kdy funkci vykonávali), osoby v obdobném postavení (likvidátoři, opatrovníci) a tzv. faktické a stínové vedoucí. Faktickým vedoucím je osoba fakticky jednající jako člen statutárního orgánu, třebaže jím není, a to bez ohledu na její vztah k obchodní korporaci a důvody, proč tak činí (př. bývalý člen statutárního orgánu). Stínovým vedoucím se pak rozumí osoba, která reálně rozhoduje o záležitostech spadajících do působnosti statutárního orgánu, ačkoli není jeho členem, a jejíž pokyny se členové statutárního orgánu fakticky řídí (př. většinový společník).^[3] Vztah těchto osob k obchodní korporaci nevyplývá z jejich členství ve volených orgánech korporace, ale z určitého vztahu k obchodní korporaci nebo z určitých situací, které jim umožňují zasahovat do činnosti společnosti.

Naopak do výčtu osob odpovědných za přispění k úpadku obchodní korporace nespádají vedoucí zaměstnanci, a to ani v případě, že jim bylo svěřeno obchodní vedení nebo jeho část, poněvadž jsou vždy přinejmenším podřízeni statutárnímu orgánu obchodní korporace. Z téhož důvodu se sem nezařazuje ani vedoucí odštěpného závodu. Ačkoli tak Theodore Roosevelt prohlásil, že „[n]ejlepší vedoucí je ten, kdo má talent vybrat ty správné lidi a dostatek důvěry dát jim příležitost, aby ukázali, co umí“, tak tuto důvěru ze strany členů statutárního orgánu je potřeba ve smyslu výše uvedeného mírnit připomenutím faktu, že členové statutárního orgánu nesou odpovědnost za výběr vedoucích pracovníků, vytvoření potřebných podmínek pro jejich práci a provádění její řádné kontroly. V tomto případě tak spíše platí rčení „důvěřuj, ale prověřuj“. Přímá odpovědnost se rovněž neaplikuje na členy dozorčích rad a prokuristy.

V případech, kdy bude zjištěno, že za úpadek obchodní korporace může větší množství osob, pak soud v souladu s § 2915 a násl. občanského zákoníku zaváže žalované k doplnění pasiv společně a nerozdílně. Bude-li se u jednotlivých žalovaných lišit míra a závažnost porušení jejich povinností, která přispěla k nedostatečnosti majetkové podstaty, uloží soud každému ze žalovaných povinnost v odlišné výši, což se promítne i v rozsahu solidarity.^[4]

Výše, do jaké bude člen statutárního orgánu povinen plnit, bude na uvážení soudu, který přihlédne zejména k tomu, jakou měrou přispělo porušení povinností k nedostatečné výši majetkové podstaty. Zákon zde tedy nechává soudu prostor pro volné uvážení s ohledem na okolnosti daného případu a nijak neurčuje, jak se má tento rozdíl určit, k jakému okamžiku ani z čeho má při jeho stanovení soud vycházet. Nebude tedy fakticky možné rozhodnout o této povinnosti člena statutárního orgánu dříve než na úplném konci insolvenčního řízení, kdy bude znám konečný stav uspokojení věřitelů. Soud bude moci tuto sankci uložit pouze tehdy, pokud bude úpadek dlužníka řešen konkursem. V případě povolení reorganizace povinnost doplnění pasiv členům statutárního orgánu uložena být nemůže. Je otázkou, zda hrozba uložení této sankce bude motivovat vedení dlužníků k tomu, aby hrozící či již nastalý úpadek řešili dříve, dokud zde ještě je šance na sanační řešení úpadku (k tomuto více dále).

Co se týče aktivní věcné legitimace k podání žaloby na doplnění pasiv, jsou k podání žaloby aktivně věcně legitimováni insolvenční správci. Ti mohou uplatňovat výše popsanou žalobu vůči nesprávnému postupu členů statutárního orgánu při správě majetku obchodní korporace. Takto vymožené prostředky se stávají součástí majetkové podstaty dlužníka, která se rozděluje mezi insolvenční věřitele podle pravidel insolvenčního zákona a na jejíž výši závisí i odměna insolvenčního správce. Tímto dochází ke kýžené motivaci insolvenčních správců využívat institut žaloby na doplnění pasiv, protože v případě úspěchu ve věci nastává "WIN-WIN" řešení situace pro věřitele i insolvenčního správce.

Reorganizace jako možná ochrana statutárních orgánů společnosti

Členové statutárního orgánu každé společnosti by měli mít jasný finanční plán, který odhalí problémy ještě dříve, než nastanou. V případě, že členové statutárního orgánu odhalí hrozící úpadek společnosti, pak by měli ihned započít jednání s věřiteli. V souvislosti s tím lze zároveň doporučit pokus o reorganizaci společnosti při samotném vyjednávání. V případě konkursu totiž vždy dochází k ukončení provozu závodu obchodní korporace nacházející se v úpadku (a tím i ke snížení likvidační hodnoty závodu). To má negativní finanční dopad na hodnotu majetkové podstaty společnosti v úpadku, a tím přímo úměrně i na uspokojení věřitelů jako celku. Se snížením výše uspokojení věřitelů pak roste motivace věřitelů (a i insolvenčních správců) uspokojit své nároky vůči členům statutárního orgánu obchodní korporace. V případě reorganizace však nebude tato cesta přes žalobu na doplnění pasiv možná, jelikož díky reorganizaci je zachován provoz společnosti.

Reorganizace je tak možnou procesní variantou restrukturalizace společnosti. Reorganizace společnosti musí mít od začátku, a i v průběhu podporu věřitelů, vyjádřenou jejich hlasováním na schůzi věřitelů. Zároveň musí být splněn tzv. test legality reorganizace, kdy podmínkou jejího uskutečnění je schválení reorganizačního plánu soudem.

Odměnou pro členy statutárního orgánu za úsilí a kooperaci na přípravě a realizaci reorganizace obchodní korporace, jako výhodnějšího řešení pro věřitele nacházející se v úpadku, je nemožnost uplatnit vůči nim „trest“ v podobě žaloby na doplnění pasiv.

Závěr

Co se aplikace novely týče, tak v insolvenčních řízeních zahájených do konce roku 2020 se bude aplikovat dosavadní právní úprava. Nová právní úprava se bude aplikovat v insolvenčních řízeních zahájených od 1. 1. 2021.

Memento, které by měli mít členové statutárního orgánu obchodních korporací pořád na paměti, je slovo „kontrola“ a její neustálé provádění a dodržování všech nastavených vnitřních compliance programů.

Lze tak doporučit činit významné kroky či rozhodnutí na základě konzultace s příslušnými poradci (ať již ekonomickými, právními nebo jinými) v dostatečném časovém předstihu.

Mgr. Nikol Čišecká,
advokátní koncipientka

Mgr. Martin Heinzl,
advokát

Mgr. Jakub Málek,
partner

[PEYTON legal advokátní kancelář s.r.o.](#)

Futurama Business Park
Sokolovská 668/136d
186 00 Praha 8 - Karlín

Tel.: +420 227 629 700

E-mail: info@plegal.cz

[1] Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 194 - 197 s.

[2] SIGMUND, Mgr. Adam. Reorganizace firem v České republice - probouzení Šípkové Růženky. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2020, 2020(10), 43 - 47. ISSN 1210-6348.

[3] Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 232 - 237.

[4] Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 209 - 212.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Dělení, převod a přechod podílu v s.r.o.](#)
- [Nařízení PPWR: cesta do pekla dlážděná dobrými úmysly](#)
- [AML - od zákona č. 253/2008 Sb. k AMLR: co konkrétně musí česká povinná osoba změnit do roku 2027](#)

- [Byznys a paragrafy, díl 37.: Povinná forma jednání ve smlouvách](#)
- [EUDAMED: Jednotná databáze mění pravidla hry na trhu zdravotnických prostředků](#)
- [AML a diskriminace v realitní praxi: chyby, které mohou vyjít draho](#)
- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení – nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)